Asiantuntijalausunto

Päivämäärä: 14.3.2025

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnalle

Liikenne- ja viestintäministeriön lausunto kansalaisaloitteesta Yle kuriin nyt! (KAA 7/2024 vp)

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta on pyytänyt liikenne- ja viestintäministeriöltä lausuntoa otsikkoasiassa. Ministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja toteaa lausuntonaan kunnioittavasti seuraavaa.

Ylen toiminnasta ja julkisen palvelun sisällöstä säädetään laissa Yleisradio Oy:stä (1380/1993, Yle-laki). Ylen valvonnasta sekä julkisen palvelun tehtävän toteutumisesta vastaa ja yhtiön strategiasta sekä talouden ja toiminnan suuntaviivoista päättää lain 5 §:n ja 6 §:n mukaisesti hallintoneuvosto, joka koostuu eduskuntapuolueiden kansanedustajista. Ylen valvonta ja omistajaohjaus on siis toteutettu parlamentaarisesti. Vakiintuneen tavan mukaisesti parlamentaarisesti on toteutettu myös Ylen tehtäviä, rahoitusta ja valvontaa koskevien muutosten valmistelu.

Yle-lain esitöiden (HE 43/2005 vp) mukaan Ylen tulee toimia eduskunnan valvonnassa ja vastuulla ja Ylen hallintomallissa pitää huomioida yhtiön tuottaman julkisen palvelun yhteiskunnallinen merkitys. Parlamentaarinen päätöksenteko turvaa osaltaan Ylen riippumattomuutta, toimituksellista itsenäisyyttä sekä toiminnan pitkäjänteisyyttä. Liikenne- ja viestintäministeriö toimii Yleä koskevien muutosten valmistelussa eduskunnan tahtotilan mukaisesti.

Pääministeri Petteri Orpon hallitus on hallitusohjelmassaan sitoutunut siihen, että Ylen tehtävistä, rahoituksesta ja yhtiön valvonnan riippumattomuuden kehittämisestä linjataan parlamentaarisesti. Hallitus perusti lokakuussa 2023 parlamentaarisen työryhmän tätä tarkoitusta varten. Hallitusohjelmassa linjataan lisäksi, että Ylen riippumattomuutta ja toimituksellista puolueettomuutta vahvistetaan. Parlamentaarinen työryhmä kokoontui 33 kertaa ja julkaisi mietintönsä syyskuussa 2024. Parlamentaarisen työryhmän mietinnön pohjalta Ylen rahoitukseen on vuosille 2025–2027 tehty indeksijäädytys, joka tarkoittaa sitä, että Ylen rahoitus vuonna 2027 on noin 47 miljoonaa euroa pienempi kuin se olisi indeksitarkastuksen toteutuessa. Lisäksi Yleisradion määrärahastaan maksama arvonlisävero nousee vuoden 2026 alussa nykyisestä 10 %:sta 14 %:n verokantaan Indeksijäädytyksen ollessa voimassa tämä tarkoittaa sitä, että Yle maksaa arvonlisäveroa vuosittain noin 19 miljoonaa euroa enemmän kuin ennen. Vuosien 2025–2027 aikana edellä kuvatut Ylen rahoituksen muutokset ovat vaikutukseltaan kumulatiivisesti noin 132 miljoonaa euroa. Arvonlisäverokannan korotus on pysyvä.

Parlamentaarinen työryhmä keskusteli myös Ylen julkisen palvelun tehtävästä ja esitti mietinnössään Ylen huoltovarmuustehtävän täsmentämistä vastaamaan tosiasiallista nykytilaa. Rahoitusta ja tehtäviä koskevien muutosten lisäksi työryhmä linjasi Ylen avoimuuden lisäämisestä ja esitti hallintoneuvoston tehtäväksi valvoa Ylen varojen käytön avoimuutta ja tehokkuutta. Yle-lakiin tehtävät muutokset ovat valmistelussa ministeriössä, ja hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle keväällä 2025. Parlamentaarinen työryhmä piti mietinnössään tärkeänä, että jatkossakin Yleä koskeva päätöksenteko tapahtuu vakiintuneen tavan mukaisesti parlamentaarisesti.

Liikenne- ja viestintäministeriö pitää kaupallisen median elinvoimaisuutta ja median moniäänisyyttä keskeisenä demokratian kannalta. Kansalaisaloitteessa katsotaan, että Ylen taloudellinen asema ja lavea julkisen palvelun tehtävä heikentää moniäänisen valtakunnallisen, alueellisen ja paikallisen uutismedian elinvoimaisuutta. Kansalaisaloitteessa esitetylle näkemykselle ei löydy kuitenkaan tukea media-alan tutkimuksista. Tutkimuksissa[1] ei ole löydetty näyttöä siitä, että julkisen palvelun media aiheuttaisi kaupalliselle uutismedialle niin kutsutun crowding out -vaikutuksen[2]. Sen sijaan Media-alan tutkimussäätiön Uutismedia verkossa 2024 -tutkimuksen[3] mukaan esimerkiksi Ylen verkkouutisia seuraavat henkilöt maksavat verkkouutisista myös muita todennäköisemmin. Suomessa verkkouutisista maksavien osuus on kansainvälisesti vertaillen korkealla tasolla, ja Suomessa kansalaisten luottamus uutisiin on maailman kärkeä. Suomen luotetuin uutismedia on Yle Uutiset. Ylen sisällöt ovat kansalaisille merkittäviä Ylen televisiokanavien ollessa katselluimpia (viikkotavoittavuus 71 %) ja radiokanavien kuunnelluimpia (viikkotavoittavuus 45 %) Suomessa. Verkkouutisten tavoittavuudessa kärkisijoilla ovat Ilta-Sanomat (viikkotavoittavuus 60 %) ja Iltalehti (viikkotavoittavuus 56 %).

Kaupallisen median toimintaedellytyksiin vaikuttaa erityisesti kiristynyt kilpailu kansainvälisten alustajättien kanssa. Verkkomainosmarkkinasta yli kaksi kolmasosaa veivät vuonna 2024 isot kansainväliset teknologiayhtiöt, kuten Meta ja Google. Lisäksi median kulutus erkaantuu yhä selvemmin eri ikäluokissa ja vaikka yli 45-vuotiaat lähtökohtaisesti katsovat televisiota, kuuntelevat radiota ja lukevat lehtiä, korostuu alle 30-vuotiaiden keskuudessa sosiaalisen median palvelujen, kuten YouTuben, kulutus. Nuorissa ikäluokissa myös sosiaalisen median palvelujen, esimerkiksi TikTokin, asema uutislähteenä painottuu. Parlamentaarinen Yle-työryhmä kiinnitti mietinnössään huomiota kaupallisen median toimintaedellytysten edistämiseen ja antoi valtioneuvostolle tehtäväksi selvittää kaupallisen median sääntely-ympäristöä ja konkreettisia toimenpiteitä toimintaedellytysten edistämiseksi huomioiden erityisesti kotimaisten mediapalvelujen löydettävyyden parantamisen audiovisuaalisia mediapalveluja koskevan direktiivin mukaisesti. Työryhmä ehdotti myös muun muassa audiovisuaalisen alan tuotantokannustimen vakiinnuttamista ja kannusti valtioneuvostoa jatkamaan työtä tilausohjelmapalvelujen investointivelvoitteen säätämiseksi Suomeen. Teknologiseen kehitykseen liittyen työryhmä piti tärkeänä, että Yle avaa ja jakaa uusia teknologioita, kuten tekoälyä, koskevaa osaamistaan kaupallisten mediayhtiöiden kanssa. Pääministeri Orpon hallituksen ohjelmassa on myös tunnistettu kaupallisen median ja kansainvälisten digijättien välinen kilpailuasetelma ja hallitusohjelmassa todetaan hallituksen edistävän reilua kilpailua mediakentällä ja digitaalisessa mainosmarkkinassa huomioiden kansainvälisten alustajättien aseman.

[1] ks. esim. Sehl, A., Fletcher, R., & Picard, R. G. (2020). Crowding out: Is there evidence that public service media harm markets? A cross-national comparative analysis of commercial television and online news providers. *European Journal of Communication*, *35*(4), 389–409 ja Fletcher, R., & Nielsen, R. K. (2016). Paying for Online News: A comparative analysis of six countries. *Digital Journalism*, *5*(9), 1173–1191. Myös vuonna 2024 julkaistu Zurichin yliopiston tutkimus tukee aiempien tutkimuksien johtopäätöksiä.

[2] ”Crowding out” tarkoittaa väitettä siitä, että julkisen palvelun media kuihduttaisi kaupallista mediaa tai estäisi kaupallista mediaa tulemasta markkinoille vähentämällä kaupallisen median kuluttajia, mainostuloja ja halukkuutta maksaa kaupallisista sisällöistä.

[3] Reuters-instituutin Digital News Report Suomen maaraportti: https://www.mediaalantutkimussaatio.fi/wp-content/uploads/Reuters_Uutismedia-verkossa-raportti_2024.pdf